20. sz.

MAGYAR MESEMONDÓ.

Nagybárdú Botond

A hires magyar vezér históriája.

Irta: **DENGI JÁNOS.**

96812

96812

EGYETEMI KÖNYVTÁR SZEGED

BUDAPEST, MÉHNER VILMOS KIADÁSA.

Ezer esztendeje ide s tova annak,
Hogy a magyarok e hazában itt vannak.
Ezer esztendeje! Ugye biz a' már sok?
De följegyezték azt tudós krónikások.

Szegény őseinknek volt is dolguk elég,
A míg rendbe hozták az ország két felét;
Mert ahogy Atilla meghalt és itt hagyta,
Belehurczolkodott minden isten-adta.

Hanem hát ezektől csak kitisztították,
Aztán a dolognak másik végit fogták
És a szomszédoknak rótták az orrára:
Jó lesz otthon ülni s veszteg valahára!

Dehogy ültek otthon, dehogy ültek veszteg!
Hol jobbról, hol balról fészkelődni kezdtek;
S alig, hogy a magyar őket itt kiverte,
Már ott rontottak be s pusztítottak szerte.

„Dejszen várjatok csak! Ha ti berzenkedtek,
Majd megtanitunk mi, majd adunk mi nektek!"
És egy parancsszóra, csak egy adott jelre,
Állottak egy perczbe' mindnyájan fegyverbe'.

Másik adott jelre neki indulának
És az ellenségre rája zudulának,
Vágták, apritották őket mint a répát,
Szegény ördögöknek a fülük is szétállt!

De ez nem volt elég. Akik megszaladtak,
Hátukra azoknak útlevelet adtak;
Ugy megkergették, hogy talán most is futnak,
Ha ugyan volt kedvük olyan hosszu utnak.

Megtanulták, hogy itt nem lehet tréfálni
S jobb lesz a magyarral békelábon állni!
Meg is juhászodtak s a kik haza értek:
Csakhogy békén hagyják, adót is igértek.

Nagylelkün a magyar ezt el is fogadta,
De valamennyivel irásba adatta:
„Aki pontosan nem fizeti adóját,
Hogy el ne felejtse, a hátára róják.“

Fizette is váltig a görög s a bolgár,
A franczia, olasz és a német polgár;
Egyébre se gondolt de egyetlen-egy se,
Csak hogy az adóját pontosan fizesse.

Épp adót fizetni jöttek fel egy nyáron
Egy görög követ és más vagy kettő, három
S a mikor a többi szépen lefizette,
A görögre néznek, hogy most az fizetne...

De fizetés helyett előáll remegve...
Azt hiszem, ott állni nem vala nagy kedve,
Mert, szegénynek mint ha tőbül vőn kiszelve:
Érthetetlen szókat kezd dadogni nyelve.

„Hát neked mi bajod?“ kérdi Apor vajda.
„Nincs énnekem semmi... — felel az sohajtva —
Csupán a császárom üzenteti vélem...
Bocsáss meg a szóért, hatalmas vezérem —“

„Nem fizethet ugye, nincsen elég pénze?
Se baj! megfizeti majd a jövő évbe'.“
„Nem fizetné biz az akkor se, ha volna
S hogyha kényszerítnéd, szódra sem hajolna.

*

Nem is fizet többet, általam azt mondja,
Nem lesz a magyarnak ő többet bolondja;
És ha nem tetszik, hát gyertek érte, várja,
Megmutatja, ki a görögök császárja!"

Amire elvégzé tele félelemmel,
Ugy nézett ki, szegény, megszánta az ember;
Remegett az árva, mint szélben a nyárfa,
Azt gondolta, rögtön húzatik is nyársra.

De Apor mosolygott s ezt felelé büszkén:
„Menj haza, atyafi, de ne késsél, tüstént;
Mondd meg az uradnak szép illedelemmel:
Ki szavát nem tartja, előttünk nem ember.

S ha ti most már többet nekünk nem fizettek,
Elmegyünk, ne féljen, fizetünk mi nektek!"
A követ ekképen megértvén a dolgot,
Szedte a sátorfát és haza kotródott.

Magyarok pediglen útnak eredének
Konstántinápolyba egyenesen délnek,
Itt lakott akkortájt görögök császárja,
Ki a magyarokat olyan fennyen várta.

Mentek folyton folyvást, éjjel-nappal mentek,
Amikor más eszik, akkor se pihentek;
Repült az apró nép előlük mint polyva —
Mig végre leértek Konstántinápolyba.

A város mindenütt jól be volt kerítve,
A vár és a falak mind megerősítve;
Lenn sehol egy lélek, mindenütt üresség,
A várba futott fel az egész népesség.

A magyarok pedig alig hogy megjöttek,
Le is telepedtek, tábort is ütöttek;
S görögök a várból bár nyilazni kezdtek,
Szunyogcsipés nem sok, föl se vevék eztet.

Másnap hajnalba' csak tárogató harsan,
A várnak kapuját leeresztik gyorsan . . .
No mi lesz? A császár tán bolondot járat,
Megadják magukat, feladják a várat?

Homályos van vagy mi? Szemünk nem lát tisztán?
Hisz ott egy ember jő egyedül csak s pusztán!
S alig hogy a hidról ez az egy lelépett,
Visszaigazítják a felhuzó gépet.

Egy ember, az igaz. De isten csudája!
Eláll a ki rá néz, annak szeme, szája;
Óriásnak is nagy, olyan szörnyü massza,
Nincs nyíl a föld hátán, a ki átlyukaszsza.

A magyar sem volt ám akkor tájba gyermek,
Ritkán akadt párja egynek, ugy megtermett:
De a mint közel jött s ők köréje mentek,
Ugy néztek ki mind ott, mint az apró szentek.

„Magyarok! — ordított — ti vitézlő népek!
Félre az útamból, nyakatokra lépek!
Jöjjetek, ha van mersz, nem egyen, de ketten,
Apró halacskákat úgy is rég nem ettem.

Ketten ha legyőztök itt párviadalba',
De úgy, hogy e téren meg is legyek halva:
Adót fizet nektek császárunk és népünk,
Különben pediglen ti fizettek nékünk.

No rajta, vitéz nép! Hadd lám, van-e merszed?
Hadd számítom itt meg éltednek a perczet!
De mit is beszélek! Kérdvén, ki a bátor —
Félfogamra nem sok ez az egész tábor!"

Lett nagy riadás e becsmérlő szavakra,
Gyúlt az egész tábor rettentő haragra;
Százan is siettek a sikra kiállni
És az óriással rögtön szembeszállni.

Botond volt az első, ki gyorsan kilépe
És oda állt rögtön a görög elébe:
„Botond vagyok s magyar, legkisebb vitéz itt
Azok közt, a kik most henczegésed nézik;

De végy magad mellé még két olyat, mint te,
Ki lelked felfogja s a testedet szinte:
Mert amilyen szent, hogy oda fenn remegtek,
Adófizetőnkké oly biztosan teszlek!“

A görög Botondra nagy szemet meresztett,
Végig nézte s aztán ilyen szókba kezdett:
„Hm! nagy a szád, öcsém, biz én sose hittem,
Hogy igy berzenkedjék egy veréb is itten.

No de majd meglátjuk holnap e porondon,
Érsz-e egy fabatkát, akkor majd megmondom.“
És nagyot röhögve visszament a várba,
Botond megvetéssel tekintett utána.

Apor meg, a vezér, hivatá Botondot,
Megpödörte bajszát s ilyen szókat mondott:
„Bánt ez óriásnak a hetvenkedése!
Gondolám: levágom, de gondolám: még se.

Ne mondja ránk senki, hogy a magyar gyáva
S egy emberrel szemben van csak bátorsága;
Mihelyt a vívótér készen lesz, azonnal
Elbánsz te majd véle, jól tudom, bizonynyal.

Addig is azonban, míg megtaníthatjuk,
Jó lesz, ha erőnket kissé megmutatjuk:
Vedd kezedbe, fiam, azt a csatabárdot
S döngesd meg egy kissé azt a kaput, lásd, ott...“

Érczkapu volt roppant, öntve vala rézbül,
Mely óvta a várost már számtalan vésztül;
Ostromolásához mind hiába fogtak,
Kő, parittya és nyíl róla lepotyogtak.

Ki magának itten vághatott egy réset,
A várban is benn volt, könnyen fütyörészett;
Csak az a baj, eddig hogy nem akadt senki,
Ki azon keresztül be tudott vón menni.

No de Botond sem volt csak olyan vitéz ni,
Kire nem érdemes talán rá se nézni!
Hatalmas legény volt, ősi magyar fajta,
Még a tüzes sárkány se fogott ki rajta.

Ázsiából jött be Árpád apánk mellett,
Egész éltę eddig a harczokban tellett;
Sőt, hogy Árpád meghalt s Zsolt vala csak gyermek,
Bulcs, Lehel és Botond lettek fejedelmek.

Zsolt mihelyest megnőtt, a kormányról persze
Bulcs, Lehel és Botond lemondtak egy percbe',
Hűségesen aztán, a merre csak bolygott,
Mindenütt követték fejedelmi Zsoltot.

Elől a csatákban Bulcs vitte a zászlót,
Aki a seregből egy fővel kilátszott;
S amerre a Bulcsu zászlója repült el,
Lehel is arra volt mindétig a kürttel.

Hejh! sokan remegtek, legfőkép a német,
Ha csak azt a zászlót messze szemlélé meg;
S ha annak a kürtnek csak egy hangja dörgött,
Már az ellenséget elvitte az ördög,

De a magyarnak hajh! kedves volt e zászló,
Piros, fehér és zöld szineiben játszó;
Lelkesedés vitte, győzelem kisérte,
Tűzbe, vízbe mentek, éltek haltak érte.

Ha pedig Lehelnek zendült meg a kürtje,
Harczi vágytól égett mindenik körülte,
Még a félholtak is elevenek lettek . . .
Hanem majd ezekről máskor szólok nektek.

Botond a harmadik, kiről most beszélek,
Békében és harczban együtt vala vélek;
Oldalárul lógott rettenetes bárdja,
Kivel mint a tököt, az ellent úgy vágta.

Hej, édes barátim, hires egy bárd volt a!
Nem hiába zengett róla annyi nóta,
Sok fejet repesztett, sok csatába' forgott.
Meséltek is róla tenger csoda-dolgot.

Most is, a vezér hogy oda szólt Botondnak,
Körül a vitézek ezer éljent mondtak;
Csoda lesz megeslen, mind ezt súgta-búgta,
Csak miféle lesz majd, azt még egy se tudta.

Hát Apor amint a kaput megmutatta,
Botond is a bárdját fél kezébe kapta
S neki indult rögtön annak az iránynak,
Hova összebújt volt a görög zsiványhad.

Oda fenn csak nézték elbújva vitézül,
Mit akar ez ember, ki feléjük készül?
Csak tán nem akarja megvíni a várat?
Abba ugyan, szegény, — szóltak — belefárad!

„Hé gyerek! — kiálták ott fenn a magasban —
Ne olyan vitézül, tán egy kicsit lassan!
Utoljára is még megijeszt a beste!“
S a gúnyoló szókat röhögés követte.

De Botond ezekre rá se hederített,
Bárdjával kezében egyet penderített
S a kapuba vágott, hogy a' csak úgy zengett,
Rézből volt ugyan, de mint a vaj úgy engedt.

Falak repedeztek, az őrtorony ingott,
Akár a hintában, az őrség úgy ringott,
Oda fenn a várban mind elájulának,
Azt hitték, szegények, vége a világnak.

Osszebújtak mint a nyúlfiak az árvák,
A szemök behunyva, csak a fülük tárvák,
Sáppadozó arczczal és vaczogó foggal —
Nem voltak tisztában az egész dologgal.

Ég mennyköve hullott, csillagsereg omlott?
Földindúlás volt, vagy a világ megbomlott?
Nem tudta de egy se mindezt mire vélni,
Azt tudta csupán, hogy nem fog soká élni.

Csak a mikor lassan mind magukhoz tértek
S mivel Botond elment, lejönni se féltek:
Lelték meg a nyitját a szörnyü csudának:
Kapujokon hajh, hajh! egy nagy nyilás támadt.

Nyilás ám! De milyen! Elképpedtek rája.
Volt akkora mint egy medvebarlang szája;
El lehet képzelni, milyen nyilás-fajta:
Egy öt éves gyermek kijárhatott rajta.

Mit tehettek most már egyebet, szegények,
Úgy csak nem maradhat, foltozni kezdének,
Rézzel, kalapácscsal mind ott sürgött-forgott...
Magyarok pediglen nevették a dolgot.

Az idő ekközben délutánra vála
S teljesen elkészült lenn a vivópálya;
Egy vörös lobogó mutatta, hogy készen,
Mely azt is jelenté: ma vérontás lészen.

Jeladást is adnak, tárogató zendül,
Mire lenn is, fenn is lesz mindenki szemfül;
Mozgolódás támad rögtön jobbra, balra,
Siet minden ember a nagy viadalra.

Magyarok a pályát szépen körülállják,
Jön-e az óriás: kiváncsian várják,
Mert a mi hajnalba úgy meg volt eredve:
Azt hiszik, kicsinyég lelohadt a kedve.

De mozognak fenn is, a bástyákra gyülnek,
Ki hova tud sorba nagy sokan leülnek;
Mások járnak-kelnek szörnyü izgatottan,
Mintha a helyüket se lelnék már ottan.

Oda, hol a bástya legszélesebb és szebb,
Czifra szolgák hoznak két aranyos széket,
Messzire lefénylik drága csillogásuk...
Hogy kiül azokba, mindjárást meglássuk.

Egyszerre csak lárma, nagy ujjongás támad,
Akik már leültek, azok is felállnak,
Mind egy pontra néznek, mind hátrább szorulnak,
Sanda képpel aztán süvegükhöz nyulnak.

Hát fényes talárban dúsan aranyozva
Nagy szakálu vén pap ím ezeket hozza:
Császári koronát és császári pálczát —
Szegény, alig birja a nagy arany-tálczát.

Utána pediglen jő, a kire várnak,
Tulajdon személye a görög császárnak;
Karonfogva véle gyöngyös felesége,
Háta megett sorba sok ura, vendége.

Két aranyos székbe ott letelepednek,
Hol ezzel, hol azzal szóba elegyednek;
Kérdeznek, felelnek, szanaszét mutatnak
Tárgyáról beszélnek a mai nagy napnak.

Botondot szeretnék látni már előre:
Hogy néz ki, ki szert tett oly roppant erőre?
Ki rézkapujokat ütötte ma által
S a nagy óriással megvívni nem átall?...

De biz azt nem látják; többi közt szerényen
Ül Lehel, Botond, Bulcs és a vezér, négyen;
Egykedvűn tekintnek fel a nyüzsgő várba.
Párbaj kezdetére a jeladást várva.

Végre int a császár, hármat trombitálnak,
Kapuja megnyilik egyszerre a várnak;
Az óriás kilép nagy büszkén belőle,
Tapsolnak, hurráznak odafenn előre.

Nagy kevélyen lépked, a fejét fenn hordja;
Úgy néz ki a mamlasz, mint egy falu tornya;
A kapun hogy átlép, elébe szaladnak
És alá egy szörnyü csatalovat adnak.

Valahára végre odajut a térre,
Inasféle is van vagy tizenöt véle,
Talán, hogy megóvják az ő drága testét,
Ha véletlenségből hirtelen leesnék.

Mert biz a' baj volna, kár ha esnék benne,
Görögök hatalma rögtön oda lenne;
Ezért becses ám ő, de meg az a ló is —
Eh, mit is dárálok, kár érte a szó is!

Ni, mig én a szóm itt hosszú lére szabtam,
Botond mint a villám, már elébe pattant;
Az óriás hátrál, inasok kifutnak,
Szorongások ott fenn tetőpontra jutnak.

„Hé, öcsém, megálljunk! — az óriás ordít
S a lova zabláján egy nehezet fordít —
Hova lett a társad, vagy egyedül hagytak?
Hiszen igy, a lelkét! lovastul bekaplak!“

„Ne fecsegj, hanem vágj!“ szóla Botond kurtán,
S már össze is csaptak alig egy percz multán.
Csengettek a pajzsok, pörgöttek a dárdák . . .
Kétségbe'sve ott fenn! no mi lesz most, várták.

Görög a dárdáját a magyarra dobta,
De Botond pajzsával ügyesen felfogta
S úgy vágott bárdjával vissza a görögre,
Hogy annak a pajzsa földre hullt zörögve.

A görög ugyan már sok csatában forga,
De ilyen legénynyel még sohse volt dolga;
Nem merte vón hinni álmába' se eztet, —
Fenn pedig a várban hányták a keresztet.

Készült is dühében halálos rohamra
S neki ment Botondnak iszonyút rohanva;
Nem mondta ugyan most, de szemében égett,
Hogy vet a magyarnak itt halálos véget.

Ám Botond se volt rest, kapta a dárdáját,
Czélba vette véle a nyeregkápáját,
Gyorsan, mint a tollat, kiemelte onnan
S az óriás mamlasz ott hevert a porban.

Hanem az óriás ezzel be nem érte,
Felugrott s szablyáját a magyarnak mérte —
Csakhogy a magyarnak azért volt a bárdja,
Hogy egyet suhintson s a fejét levágja.

Oda fenn a várban lett riadás erre,
Valamennyi ott volt: elsápadt egyszerre;
Szegény görög császár a helyét se lelte,
Nem mondok sokat, de a hideg kilelte.

S ha maga a császár úgy oda lett mindjárt,
Képzelhetni akkor a többiek kinját;
Mintha menykő járt vón által valahányon,
Ugy ültek ott némán, halott-halaványon.

Sietett is onnan gyorsan haza menni
Mint a leforrázott csirke valamennyi;
A császár is szörnyen restelé a dolgot,
Fogta magát ő is és haza sompolygott.

S az óriást talán, ki kiadta lelkét,
A vitéz inasok szépen fölemelték?
Dehogy is emelték! Ész nélkül futottak,
Örültek, hogy épen a várba jutottak.

Botond meg Aporhoz oda szólt: „Na apjuk,
E hetvenkedőknek mi ugyan megadtuk!
De jó lesz talán, ha ottan azt befedjük,
Mert eltakarítni ma alig lesz kedvük.“

Egy gyászos terítőt hát ki is pakoltak
S beteríték vele azonnal a holtat;
Erre Apor Bulcsnak s Lehelnek is intett,
Maga mellé hívta tanácsosit mindet.

„Hanem most, barátim, vége a tréfának
— A vezér szavai ekkép hangozának —
Vagy fizet a császár vagy pokolba küldjük,
Máshol is van dolgunk, az időt nem töltjük.“

Helyeselték: úgy van! A vezér folytatta:
„Kétszer az adóra már szavát is adta
S ha talán, a mint kell, most se küldené meg:
Isten irgalmazzon vén bünös fejének!“

Ugyanazért menjen egy hozzá követnek
És ezt mondja tőlem küldött üzenetnek:
„Császár! itt az idő, már most tehát fizess,
Élteddel különben rögtön ma számot vess!“

Ahogy ezt kimondta, tán egy percz se telt el
S már a követ indult fel az üzenettel;
Még egy másik percz: és már a követ benn volt...
Hatalmasat dördült rá a tiszta mennybolt.

Dörgés, tiszta mennynél: meglehetős ritka...
De ki fejt meg téged, szent egeknek titka?
Ez a dörgés jel tán, magyarok haragja,
Ha a görög császár az adót nem adja.

Apor is hogy hallá, fejcsóválva állt ott
És magához nyomban hivatá a táltost:
„Te olvasni szoktál, táltos, a jelekben,
Mondd, mi van megirva ma a fellegekben?“

„Hogy ha nem csalódom, szeretett vezérem,
Dolgunk lesz ma itt még, én azt úgy itélem;
Allatok beléből sem olvastam jókat...
S ez a dörgés, most!..." s itt elvágta a szókat.

Elvágta, mivelhogy a követ már itt volt
És boszús arczáról olvasta a titkot.
A követ megállott Apor előtt és szólt:
„Az, a fizetéssel hamarosan kész volt.

Üzeneted néki kurtán előadtam,
S hogy beszéljen most ő, szépen reá hagytam;
Szó helyett azonban magát elkaczagta,
Fügét mutatott és az utat kiadta."

El sem is végezte követ a beszédet,
Apor arcza lángolt, szeme tűzben égett;
Többiek is ott mint vérboszút lehelnek
S rettentő haraggal intenek Lehelnek.

Megriad a rézkürt csodatevő hangja
Mint a végitélet fölrázó harangja,
Megmozdul a környék, fegyverben a térség,
Rohanásra készen ott áll a legénység.

„Fiaim! — igy kezdi most Apor a vajda —
Ma csatába menjünk, Hadur igy akarja;
Dárdát kezetekbe, magatokra vértet!
Görögök császárja czudarul megsértett.

Nem elég, hogy szóját visszaveszi kétszer
(Bár tette ő ezt már többször is, elégszer!),
Még fügét mutatva kikaczag bennünket
És kiutasítja csúful követünket.

Velünk mer igy bánni, a ki a mi szolgánk!
Ha ezt is eltürnők, magyarok nem volnánk;
Dárdát neki, hogyha úgy viszket a bőre,
Dárdát neki még ma! Én mondom. Előre!"

És szörnyü zúgással a vár felé rontnak,
Dárdát, köveket rá s tenger nyilat ontnak,
A tetőkön égő kanóczok repülnek,
Várfalak és házak repedeznek, dülnek.

Félóra ha eltelt vagy annyi se, máris
Övék volt a város és vele a vár is;
Szerte az utczákon, szomorú egy látvány:
Agyonölve, vágva ember ember hátán.

S a császár hová lett? Tán elbújt és várta,
Mikor keresi fel a neki szánt dárda?
Ej, dehogy! Még az se kellett, hogy rábirják:
Az első kürthangra elhordta az irhát.

Nyomtalanul eltünt. Merre vitte utja?
Él-e még vagy meghalt? Egy lélek se tudta.
Csak azt tudta mind, hogy itt hagyta a házat,
Csak azt mondta mind, hogy: ez mégis gyalázat!

De magyarok most már nem törődtek véle:
Császár ő kigyelme meghalt-e vagy él-e?
Csak görögöt láttak: jellemtelen ellent
S véres boszujoknak semmi sem állt ellent.

Konstantinápoly hogy teljes romban álla,
Szerte száguldoztak az egész országba;
Romboltak, levágtak, kit a hogyan értek,
Rettentő dühökben határt nem ismértek.

Amikoron végre ők is kifáradtak,
A könyörgő népnek békességet adtak;
De meghagyták nékik: az orrukra róják,
Hogy az, a ki hűbér, fizesse adóját.

Szép csendesen aztán hazafelé tértek,
Vala velük zsákmány: kincs, fogoly tömérdek;
Győzelmüket itthon — hogy is ne, a lelkét! —
Fényes áldomással meg is ünnepelték.

Am a görögök se voltanak különben:
Tánczoltak, ujjongtak széles jó kedvökben;
Templomukba szerte hálaadást zengtek,
Hogy a magyarok a nyakukról elmentek.

Később, hogy a várost meg felépítették,
Kapuját, ahogy volt, emlékbe eltették,
Századokon által mint csodát mutatták
S a mi vele történt, szájrul szájra adták.

Tudós krónikások meghallották eztet
S hűségesen mindent szépen följegyeztek.
Én is, a hogy mostan nektek előadtam,
Tudós krónikások könyvében olvastam.

96812

Budapest, Rudnyánszky A. könyvnyomdájából